

Videocracy (2009, instr. Erik Gandini).

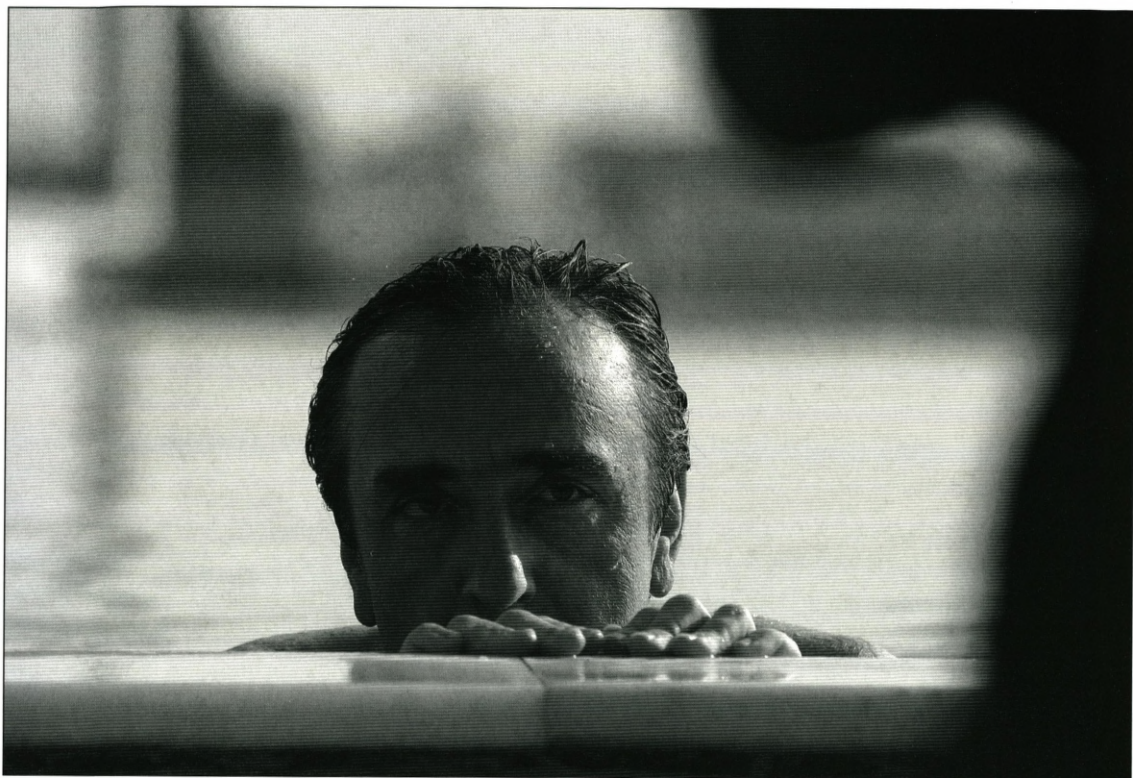
Postdemokratisk satire på italiensk

Sabina Guzzanti og berlusconismen

Af Mads Frese

Man kan ikke lave film i Italien uden at lægge mærke til, at der står en elefant midt i studiet. Som ejer af Fininvest-koncernen kontrollerer Silvio Berlusconi en stor del af kulturindustrien: aviser, forlag, tv-stationer, produktions- og distributionsselskaber, reklameagenturer, biografkæder osv. Selv om Berlusconi, der er blevet valgt til ministerpræsident tre gange, på grund af sin kontroversielle personlighed, politiske/økonomiske magt og kulturelle dominans i nutidens Italien fremstår som et af de mest påtrængende temaer i samfundsdebatten, har kun få film skildret berlusconismen.

Den første spillefilm om Berlusconi og italienernes mangetydige forhold til fænomenet, Nanni Morettis *Il Caimano* (2006, *Mig og Berlusconi*), handler derfor ganske sigende om problemerne med at finansiere en film om emnet. Morettis film skildrer den snigende korrumpation af det italienske samfund – en almen korrumpationstilstand, der sågar truer med at underminere kunstnerens autonomi. Således overtager instruktøren Moretti i filmens slutscener rollen som Berlusconi og gør sig dermed i symbolsk forstand overflødig som kunstner (Sørensen 2006: 9-10).

Il Caimano (2006, *Mig og Berlusconi*, instr. Nanni Moretti).

Slutscenen i *Il Caimano*, hvor Berlusconi/Moretti forlader en retssal og opildner sine tilhængere til at angribe dommerne, fremstår profetisk i forhold til den aktuelle udvikling i Italien. Berlusconi er i skrivende stund anklaget i fire retssager. Desuden undersøger anklagemyndigheden i Firenze igen beskyldningerne om, at ministerpræsidenten var blandt de eksterne opdragsgivere til mafiaens bombeattentater på det italienske fastland i 1992. I stedet for at forsvare sig i retten beskylder Berlusconi dommerne for at konspirere mod ham og konstituere sig som politisk magt. Berlusconi realiserer dermed den ødelæggende institutionelle konflikt mellem den lovgivende og den dømmende magt, som Moretti forudsagde i filmen. I februar 2011 forhindrede regeringen såle-

des, at det statsejede tv, Rai, viste filmens slutscene i et underholdningsprogram.

Komikeren Sabina Guzzanti har gjort Berlusconi til sin kunstneriske *raison d'être*. Sabina Guzzanti er født i 1963 i Rom og har siden 1988 optrådt i satireprogrammer på tv sammen med sine søskende, Corrado og Caterina. Deres far, journalisten Paolo Guzzanti, blev i 2001 valgt ind i parlamentet for Berlusconis parti Forza Italia, som han forlod i 2009 til fordel for det liberale Partito Liberale Italiano efter at have betegnet regeringens styreform som et *mignotto-crazia*, dvs. et 'luderstyre'. Sabina Guzzanti blev kendt for sin parodi på pornoskuespillerinden Moana Pozzi, der i 1992 sammen med kollegaen Ilona Staller, bedre kendt som la Cicciolina, stiftede Partito d'Amore, Kærlighedspartiet (som Berlusconi har

reaktualiseret ved at insistere på, at hans nye parti, Popolo della Libertà, er *il partito d'amore*). Siden har Guzzanti optrådt på tv med en lang række, ofte udsøgt onde, parodier på kendte politikere. I 2003 valgte Rai at stryge en række planlagte satireprogrammer med Sabina Guzzanti efter blot én udsendelse. Faktisk havde Guzzanti (forklædt som Berlusconi) forudsagt censuren i et reklamespot for programmerne, *RaiOt*: "Mange har spurgt mig, hvordan jeg kan tillade, at dette *RaiOt* bliver sendt. Men hvem har sagt, at det bliver sendt? Gu' bliver det ej sendt!"

Regeringslederens økonomiske magt og kontrol med massemedierne har indskrænket den frie meningsdannelse og skabt en lovgivningspraksis, som tilgodeser særinteresser, hvilket har banet vejen for en skræmmende udhuling af statens demokratiske indhold. Berlusconiismen bringer således mindelser om styreformer, der er baseret på enkeltpersoners vilkårlige ønsker snarere end universelle principper. Sabina Guzzanti er en af de få instruktører, der har skildret denne anomi i det italienske (og europæiske) demokrati. Jeg vil i det følgende forsøge at skitsere denne postdemokratiske fase og dens udvikling i løbet af det seneste årti på baggrund af Guzzantis værk.

Følelsernes voldsomhed. Berlusconi kom til magten for første gang i 1994. Dengang fremstod han som en nyskabelse i italiensk politik, efter at efterkrigstidens dominerende partier – kristdemokraterne (Democrazia cristiana), socialisterne (Partito socialista italiano) og kommunisterne (Partito comunista italiano) – var gået i opløsning som følge af Tangentopoli-skandalen, der afslørede, at det politiske system blev finansieret af returkommissioner fra offentlige anlægsarbejder. Des-

uden kastede de kommunistiske regimers fald i Østeuropa kommunistpartiet ud i en identitetskrise, som Nanni Moretti har beskrevet i dokumentarfilmen *La Cosa* (1990, *Tingen*).

Da trusselbilledet for Vesteuropa ændrede sig, ophørte den indskrænkede suverænitet, som havde kendetegnet Italiens geopolitiske situation og holdt kommunisterne ude af alle regeringer under Den Kolde Krig. I denne nye situation, hvor de nu tidligere kommunister havde en reel mulighed for at erobre magten, inkasserede Berlusconi og hans nydannede parti, Forza Italia, en overraskende valgsejr i april 1994, men mediemagnatens første regering holdt kun i syv måneder. Derefter tilbragte Berlusconi hele syv år i opposition, inden han i 2001 generobrede regeringsmagten. Sammen med det nyfascistiske Alleanza Nazionale og de norditalienske separatister i Lega Nord regerede Berlusconis Forza Italia i perioden 2001-06. Det var den længst siddende regering i Italien siden Benito Mussolini.

Historikere skelner som regel mellem to faser i Mussolinis fascistiske styre: Fra magtovertagelsen i 1922 og indtil erobringen af det nuværende Etiopien i 1935-36 stod Mussolini i spidsen for en revolutionær bevægelse, der moderniserede det tilbagestående land, men derefter degenererede bevægelsen til et totalitært voldsregime. I 2001 vakte Berlusconi de samme forhåbninger om en revolutionerende fornyelse efter en årrække med skuffende venstrefløjsregeringer, men en del af intelligentsiaen var af den opfattelse, at han sprang moderniseringen over og hurtigt etablerede et regime. Umiddelbart efter Berlusconis valgsejr og hans deltagelse ved et internationalt topmøde i Sverige skrev den amerikanske forfatter Alice Oxman:

I Göteborg har Berlusconi angiveligt sagt til de andre 'store', at han er lykkelig over at have besejret en koalition af kommunister, ekskommunister og postkommunister. Det siges, at de 'store' blev overraskede. Det er muligt. Følelsernes voldsomhed (kærlighed-had) er en privat ting, ikke et politisk projekt. Men hvorfor denne kommunistbesættelse? (Oxman 2007: 17).

Seertal. Det eneste afsnit i *RaiOt*-serien, der nåede at blive produceret og sendt, havde titlen *Armi di distrazione di massa* ('Massedistraktionsvåben'). Sabina Guzzanti indledte programmet med en sarkastisk monolog, der dekonstruerede fortællingen om Berlusconi som *self-made man*. Programmet blev sendt den 16. november 2003 på den mindst sete af de tre landsdækkende, statejede kanaler, Rai3, som blev oprettet i 1979 og var domineret af det dengang stærke kommunistparti. Programmet havde 18,3 procent af alle italienske tv-seere på denne søndag aften. Dermed havde Rai3, som normalt kun har en seerandel på fem-syv procent, flere seere end nogen af de andre kanaler, statejede såvel som kommercielle.

De gennemsnitligt 1,8 millioner seere

så i løbet af udsendelsens 50 minutter bl.a. Sabina Guzzanti forklare med tegnsprog, hvordan Silvio Berlusconi ved hjælp af politiske forbindelser, sit medlemskab af den hemmelige frimurerloge P2 og mistænkelige sicilianske bekendtskaber havde opnået monopol på kommercielt tv, var blevet landets rigeste mand og havde erobret regeringsmagten for at beskytte sine private interesser: "Det er efterhånden blevet komikernes opgave at sige de alvorlige ting," sagde Guzzanti med henvisning til udrensningen af estimerede, men regeringskritiske journalister som Enzo Biagi og Michele Santoro fra Rai¹ og nævnte Italiens placering helt nede som nummer 53 på Reporters Sans Frontières liste over pressefrihed i verdens lande.²

Siddende bag et skrivebord overstrøet med guldbarrer og elefantstødtænder kommenterede Berlusconi/Guzzanti den internationale kritik af den manglende pressefrihed: "Meddelelse på samtlige kanaler: Italianere, i forbindelse med rejser, hvor jeg har mødt de andre store personligheder i verden, har jeg desværre hørt, at pressen i Italien er styret af en enkelt person. Men jeg kan berolige jer med, at vi leder efter denne person og vil finde ham."

Interessekonflikter. Trods den uventede seersucces aflyste Rais ledelse de fem resterende udsendelser. Berlusconis tv-selskab Mediaset havde truet med et erstatningskrav i millionklassen, og Rais politisk udpegede bestyrelse valgte derfor at lukke programmet "for at beskytte selskabets interesser". Mediaset forsøgte at køre en bagvaskelsessag mod Sabina Guzzanti og forfatterne af *RaiOt* for "løgne og bagvaskelse" og definerede satire som en genre, der har til opgave at "afmytologisere og menneskeliggøre politikere" med henblik på at "fremme et tolerant klima, der mindsker

Viva Zapatero! (2005, 'Leve Zapatero!', instr. Sabina Guzzanti).

de sociale spændinger” (cit. in Gomez og Travaglio 2004: 198-200). Statsadvokaten i Milano afviste dog søgsmålet med henvisning til den forfatningssikrede ret til satire og vurderede, at de ting, Guzzanti havde sagt i udsendelsen, ”i de essentielle elementer er objektivt sande”. Derefter krævede Guzzanti serien genoptaget, men dét afviste det politisk udpegede tv-nævn med den begrundelse, at satireprogrammet ikke var morsomt³: ”Hvis det, Sabina Guzzanti har sagt i *RaiOt*, er en sand beretning om virkelige hændelser, som statsadvokaten i Milano hævder, betyder det, at programmet var journalistisk. Derfor var det rigtigt at lukke det,” konkluderede et regeringsudpeget medlem af tv-nævnet (cit. in Gomez og Travaglio 2004: 200).

Et af de store paradokser ved den italienske situation er, at ‘seertalslogikken’, som ifølge den franske sociolog Pierre Bourdieu i sig selv udgør en trussel mod demokratiet, bliver sat ud af kraft, når Berlusconi interessekonflikt suspenderer det kommercielle paradigme, som er styrende for nyhedsformidlingen i den vestlige verden. Så vejer hensynet til stabiliteten på det politiske felt tungere end det statsejede tv-selskabs konkurrenceevne.

Efter Rais skrinlæggelse af *RaiOt* og en række andre regeringsindgreb i informationssektoren havde den bekymrede undren forvandlet sig til vished hos mange iagttagere. I bogen *Regime* fra 2004 skriver journalisterne Peter Gomez og Marco Travaglio:

Dette er et moderne, eller snarere postmoderne og postideologisk regime. Det er den første degeneration af et vestligt demokrati efter Berlinmurens fald (...) Det er et regime, som er funderet på pengenes magt og et monopol på informationer. Det er meget mindre morderisk end det 20. århundredes totalitære regimer, også fordi historiens tragedier gentager sig i farcens form. Men det er på sin vis mere subtilt og snigende, eller rettere spøge-

fuldt, på grund af dets iboende dyder, hvad angår camouflage. Berlusconi's regime er ligesom djævelen hos Baudelaire: Det formår at overbevise sine fjender om, at det ikke eksisterer. (Gomez og Travaglio 2004: IX-X).

Massedistraktion. Sabina Guzzanti debuterede som instruktør med den satiriske dokumentarfilm *Viva Zapatero!* (2005, ‘Leve Zapatero!’), der opstod som reaktion på forløbet omkring *RaiOt*. Med en blanding af parodier og interviews belyser filmen satirens vilkår under Berlusconi. I søgsmålet mod *RaiOt* skrev Berlusconi advokater, at ”satiren af natur ikke kan have som mål at bidrage til dannelsen af den offentlige opinion”, hvilket ifølge Sabina Guzzanti kan oversættes til reglen: ”Satiren hverken bør eller må få folk til at tænke,” som det hedder i *Viva Zapatero!*

Til sammenligning betragtes satiren som en væsentlig del af offentligheden i de fleste europæiske lande. I Frankrig har dukkeprogrammet *Les Guignols de l'info*, der sendes på abonnementkanalen Canal Plus, siden 1988 dagligt tilbudt et satirisk blik på nyhedsstrømmen: ”Et demokrati, der er bange for karikaturer, kritik og humor, er sygt. Så er det demokratiet, der har et problem. Et velkonsolideret, retfærdigt og ukorrumpet demokrati, er ikke bange for latteren. Tværtimod,” siger en af det franske satireprogramms manuskriptforfattere, Bruno Gaccio, som Guzzanti interviewer om tv-satire i nabolandet.

Den skotske komiker Rory Bremner fremhæver Voltaires *Candide eller optimisme* som et ideal for politisk satire. Oplysningsfilosoffen gør i sin berømte roman fra 1759 op med den filosofiske optimisme, dvs. forestillingen om, at det bestående er godt, fordi det er udtryk for Guds godhed. I denne sammenhæng repræsenterer Berlusconi, der har betegnet sig selv som ‘salvet af Herren’, en særpræget, moderne

Il Caimano (2006, Mig og Berlusconi, instr. Nanni Moretti).

variant af filosofisk optimisme. Med en retorik, der af Carsten Jensen betegnes som ”en blanding af Julio Iglesias og Scientology” (Jensen 2010: 296), har Berlusconi appliceret sin managementfilosofi på det politiske felt: *avere il sole in tasca* (at have solen i lommen) er mottoet for Berlusconis demonstrative optimisme og hedonisme. I sine optegnelser om sprogets udvikling i Tyskland under Hitler, *LTI – Lingua Tertii Imperii*, påpeger filologen Victor Klemperer, at nazisternes hyppige brug af adjektivet ’sonnig’ (solrig) var en vigtig del af regimets retorik (Klemperer 2010: 145-46). Og i et essay om fascisme og berlusconisme skriver filosofen Paolo Flores d’Arcais:

Det væsentlige er, at Berlusconi ikke vil reducere demokratiet til en folkeafstemning, men derimod til en meningsmåling, hvor alle ’borgere’ er isolerede, helt uden sociale

og kulturelle redskaber til at gøre deres autonomi gældende, og hjælpeløse over for mediemagt, reklamer og klientelisme. For Berlusconi er det offentlige liv ikke andet end en arena for reklamefolk og kræmmere, en stor *souk*. Berlusconi betragter staten og demokratiet som en virksomhed, hvor der ikke er borgere, men derimod ansatte og/eller forbrugere, en hovedaktionær og en række mindre aktionærer, og hvor koncernchefens beslutninger ikke kan forstyrres eller forhales. Det er ikke fascisme, men kun fordi Berlusconi faktisk er ved at realisere en postmoderne udgave af *l’ancien régime*. (D’Arcais 2010).

Den svensk-italienske dokumentarist Erik Gandini har i filmen *Videocracy* (2009), som er produceret med støtte fra bl.a. Det Danske Filminstitut, forsøgt at skildre netop dette aspekt ved berlusconismen. Berlusconis mediemagt består ikke kun i at kontrollere cirkulationen af nyhedshisto-

rier, men måske fortrinsvis i skabelsen af et socialt univers, hvor alt og alle har en pris, og hvor den politiske magt har magt til at skabe drømme og til at straffe og belønne i den sociale sfære.

Kunstens regler. Sammenlignet med franskmænd og briters respektløshed fremstår italienerne underdanige over for magthaverne, hævder den franske journalist Marcelle Padovani i *Viva Zapatero!* Men det kan ikke tilskrives manglen på en satirisk tradition i italiensk litteratur, film og teater. Tværtimod har italienerne en meget stærk tradition for satire. F.eks. trækker en af de mest markante skikkelser i italiensk samtidssatire, Daniele Luttazzi, kraftigt på renæssancehumanisten Giovanni Boccaccios groteske noveller i *Dekameron*. Luttazzi var en af de første, der blev udelukket fra at optræde på tv efter Berlusconi's magtovertagelse i 2001, og han er fortsat bandlyst. I sine teatermonologer, som er stærkt inspireret af amerikanske komikere, forklarer Luttazzi, hvordan Berlusconi har formået at applicere en kommunikationsstrategi, som er baseret på 'mikrofortællinger' og hentet fra den amerikanske underholdningsindustri, på det politiske felt i Italien.

Også internationalt anerkendte komikere som Nobelpris-modtageren Dario Fo og Oscar-vinderen Roberto Benigni bliver betragtet som 'for politiske': "Kunsten består i at acceptere det excessive. Hvis man siger hertil og ikke længere, træder man ind i en forhandlingssituation, og så har det ikke længere noget med satire at gøre, men er en helt anden litterær genre," påpeger filologen Luciano Canfora i *Viva Zapatero!*

Årsagen til satirens trange kår er selvfølgelig sammensmeltningen af økonomisk, mediemæssig og politisk magt. Ber-

lusconis reelle monopol på tv-journalistik i Italien er velegnet til fastholde det sociale status quo. Bourdieu betegnede fjernsynet som "et formidabelt middel til opretholdelse af den symbolske orden" og hævdede, at fjernsynsmediet udøver "en særlig ondartet form for moralsk vold". I *Om TV – og journalistikkens magt* (1998) skriver han:

Den symbolske vold er en vold der udøves med stiltiende accept fra dem der er underkastet den, og ofte også fra dem der udøver den, i den udstrækning begge parter er ubevidste om at udøve den eller underkaste sig den. (Bourdieu 1998: 16).

Bourdieu påpeger endvidere, at medierne i kraft af deres mobiliserende egenskaber kan indsætte "en pervers form for direkte demokrati, som nedbryder distancen til det hastende og til presset fra de kollektive, ikke nødvendigvis demokratiske lidenskaber – en afstand der normalt er sikret af den relativt autonome logik der gælder inden for det politiske felt" (ibid.: 74).

Virtuel virkelighed. Bourdieu gjorde sine iagttagelser om tv-mediets indflydelse på de øvrige medier og samfundet i en fransk kontekst. I Italien påpegede semiotikeren Umberto Eco allerede i starten af 80'erne, at fjernsynet, der ligesom andre medier tidligere havde været "et vehikel til distribution af kendsgerninger", havde forvandlet sig til "et apparat for produktion af kendsgerninger" (Eco 1983: 170) og således også til produktion af virkelighed og virkelighedsopfattelser. Et grundlæggende træk ved kommercielt tv, som Silvio Berlusconi introducerede i Italien omkring 1980, er ifølge Eco, at skellene mellem informations-, underholdnings- og fiktionsprogrammer bliver udvisket:

Teknikkerne (som i dag kaldes teknologierne) til at påvirke og vejlede masserne

muterer, men det materiale, der påvirkes, forbliver relativt uændret (som bekendt ændrer menneskets natur sig kun meget langsomt). I simulationens postmoderne tidsalder er alt ulykkeligvis blevet *reality*; ulykken er, at denne *reality* består af et stort udvalg af neuroser til scenebrug og en imponerende traktat om hverdagslivets psykopatologi, der sammenvæver og sidestiller narcissisme, ekshibitionisme, sadomasochisme og andre svære patologier. (Panarari 2010: 103).

Berlusconis dominans på tv-markedet i Italien, hvor han ejer halvdelen af de landsdækkende kanaler og udøver politisk kontrol over den anden halvdel⁴, gør således ikke blot, at ministerpræsidenten optræder mere på skærmen end sine politiske modstandere. Kontrollen over tv- og reklamemarkedet sætter Berlusconi i stand til at påvirke karriereløb hos tusindvis af journalister, redaktører, mediedirektører og intellektuelle gennem ansættelser og tjenester. Han kan præmiere dem, der opfører sig pænt, og straffe dem, der har en kritisk indstilling; han kan fastholde eller overdøve nyhedshistorier, aflede opmærksomheden fra påtrængende problemer med sager, som er fabrikeret til formålet ('massedistraktionsvåben', som Guzzanti kalder det):

Således lever italienerne i en virtuel virkelighed, som regimet har prækonfekioneret: en falsk og fiktiv moderkage, som ikke har nogen forbindelse til det virkelige liv, men er blevet skabt i et laboratorium ligesom USA's falske krig mod Albanien i filmen *Wag the Dog* (1997, *Wag the Dog – Når halen leger med hunden*, instr. Barry Levinson). En drømmeverden, eller rettere et mareridt, hvor krige bliver til fredsmissioner, hvor de fattige, som ikke kan få pengene til at række til månedens slutning, bliver til rige med en ringe forståelse for deres egen velstand, hvor de anklagede bliver til deres dommers dommere, og dommerne bliver til de anklagedes anklagede, hvor tyve forklædt som politifolk regerer efter at have fremstillet politiet som forklædte tyve. (Gomez og Travaglio 2004: XV).

Undtagelsestilstanden. Guzzantis anden film, *Draquila – l'Italia che trema* (2010, 'Draquila – Italien der skælver'), er essayistisk snarere end satirisk og handler om følgerne af jordskælvet i L'Aquila i april 2009. Skælvet, der målte 5,9 på Richterskalaen, krævede 308 dødsopfre. Mens Guzzanti i *Viva Zapatero!* undersøgte ytringsfrihedens vilkår under Berlusconi, er *Draquila* en strukturel analyse og kritik af et regime, der udfolder den midlertidige ophævelse af den juridiske orden: nødrets- eller undtagelsestilstanden som regeringsparadigme. Giorgio Agambens *Undtagelsestilstand* fremstår som det filosofiske grundlag for Guzzantis undersøgelse af Berlusconi-regeringens håndtering af jordskælvet. Om det italienske demokratis udvikling skriver han:

I teknisk forstand er Republikken ikke længere parlamentarisk, men regeringsmæssig. Det er betegnende, at en sådan forvandling af den forfatningsmæssige orden, som i større eller mindre grad finder sted i alle vestlige demokratier, overhovedet ikke bemærkes af borgerne, om end det sker med politikernes og juristernes viden. (Agamben 2009: 46)

Den kendsgerning, at Italiens kulturminister, Sandro Bondi, valgte at melde afbud til Cannes-festivalen i 2010 i protest mod visningen af *Draquila*, viser, at filmens pointer er meget kontroversielle i Italien.

Draquila blev til i en ny politisk kontekst i forhold til *Viva Zapatero!* Berlusconi tabte i 2006 parlamentsvalget til centrumvenstrealliancen L'Unione under ledelse af den tidligere formand for EU-kommissionen Romano Prodi. Alligevel formåede han at reducere valgnederlaget til et minimum ved hjælp af en aggressiv mediekampagne og en ændring af valglovene, som selv den ansvarlige minister betegnede som 'en svinestreg'. Således holdt Prodi-regeringen kun halvandet år, indtil det spinkle flertal forvitrede, hvorefter Ber-

Draquila – l'Italia che trema (2010, 'Draquila – Italien der skælver', instr. Sabina Guzzanti).

lusconi generobrede magten.

Ved valget i april 2008 opnåede Berlusconi et solidt flertal i begge parlamentets kamre og havde således udsigt til at kunne regere uforstyrret i fem år. Men anklager i flere retssager og et tumultarisk privatliv har gjort retspolitikken og kontrollen over medierne til Berlusconis primære indsatsområder, hvilket har medført en hurtig nedslidning af regeringsgrundlaget.

Store begivenheder. Jordskælvet i Abruzzo-regionen gav Berlusconi mulighed for "at forvandle en nødsituation til en propaganda-operation", som Guzzanti hævder i filmen. Siden 1992 har en afdeling for beskyttelse af borgerne, Dipartimento della Protezione Civile, som hører under statsministeriet, haft beføjelser til at sætte gældende lov ud af kraft i tilfælde af nødsituationer. Det kan være naturkatastrofer som

vulkanudbrud, jordskælv, oversvømmelser og jordskred, som kræver en særlig indsats, og som på grund af sikkerhedshensyn kan medføre midlertidig ophævelse af f.eks. retten til at bevæge sig frit rundt.

På grund af opgavernes akutte karakter er afdelingen ikke underlagt de samme regler for budgetansvar og gennemsigtighed som andre offentlige institutioner. Og i 2001 lavede Berlusconi-regeringen en tilføjelse til loven, der også giver afdelingen for borgernes sikkerhed særlige beføjelser ved 'store begivenheder', som ikke defineres nærmere. Derefter er også forudsigelige begivenheder som bl.a. G8-topmødet i 2009, der efter jordskælvet blev flyttet til L'Aquila⁵, verdensmesterskaberne i svømning i Rom, verdensudstillingen i Milano, fejringer af et utal af helgener, sammen slutningen for børnerige familiers møde i Rom, den nationale nadverbøn i Ancona

samt flere af pavens hyppige besøg på italiensk grund blevet betegnet som 'store begivenheder' og unddrager sig dermed almindelig demokratisk kontrol. Siden lovens vedtagelse har Berlusconi-regeringen rubriceret 35 arrangementer som 'store begivenheder'.

Guzzanti undersøger i *Draquila*, hvordan Berlusconi har gjort brug af mulighederne for at normalisere undtagelsestilstanden: "En stor begivenhed er det, som regeringen beslutter er en stor begivenhed. Ligesom nødsituationen, der er forudsætningen for, at regeringen kan agere med absolut og diktatorisk magt, er det, regeringen beslutter er en nødsituation," forklarer journalisten Manuele Bonaccorsi i filmen.

Jordskælvet i Abruzzo-regionen gav Berlusconi lejlighed til at gennemtvinge en reel undtagelsestilstand i området, hvor bl.a. forsamlingsfriheden blev sat ud af kraft. I *Undtagelsestilstand* peger Giorgio Agamben på den ubehagelige kendsgerning, at nazisterne aldrig ophævede Weimar-republikkens demokratiske forfatning, men blot suspendede artiklerne vedrørende de personlige frihedsrettigheder. Agamben definerer undtagelsestilstanden – som han betragter som "den nutidige politiks dominerende regeringsparadigme – som "en tærskel af ubestemmelighed mellem demokrati og absolutisme":

Den moderne totalitarisme kan i denne forstand defineres som indførelsen af en lovlig borgerkrig gennem undtagelsestilstand, der tillader den fysiske udryddelse, ikke blot af politiske modstandere, men også af hele kategorier af borgere, der af en eller anden grund ikke synes at kunne integreres i det politiske system. Siden hen er den forsættelige skabelse af en permanent undtagelsestilstand (også selv om den i teknisk forstand ikke erklæres) blevet en af de væsentligste former for praksis for nutidige stater – også de såkaldt demokratiske. (Agamben 2009: 26-27)

Private interesser. 65.000 indbyggere i L'Aquila blev umiddelbart efter jordskælvet evakueret fra byen og derefter interneret i lejre eller på hoteller. I stedet for at påbegynde genopbygningen af bykernen valgte regeringen at opføre en *new town* uden for byen til en kvadratmeterpris, som er tre gange højere end normalprisen for den type byggerier. De nye boliger blev indviet den 29. september 2009, på Berlusconis 73-års fødselsdag.

Den italienske ministerpræsident startede sin karriere som boligentreprenør i Milano, hvor han i 70'erne opførte forstads kvarteret Milano 2. I dag fremstår Milano 2 som en forladt soveby uden butikker eller samfundsliv: "Når borgerne opdager, hvor meget deres liv har ændret sig, er tv-kameraerne væk. Men indtil videre har den måde, som man har omtalt de nye huse på, overbevist de fleste om, at de er heldige," siger Guzzanti i filmen.

Som følge af sine hyppige besøg i området og den hurtige indsats med opførelse af nye boliger steg Berlusconis popularitet efter jordskælvet til hidtil usete højder: Ifølge meningsmålinger nærede 75 procent af befolkningen tilid til ministerpræsidenten: "Billederne af gamle mennesker fra jordskælvområdet, som kysser Berlusconis hånd, er dybt ydmygende. Men de viser, at det er lykkedes at overbevise dem om, at Berlusconi passer på dem som en gud eller en enevældig konge. Det virker," mener oppositionspolitikeren Furio Colombo:

Berlusconi har været enormt dygtig til at understøtte en gammel tendens i det italienske folk, som af mange årsager og i mange århundreder har været vant til at blive regeret dårligt og derfor foretrækker at koncentrere sig om private interesser. Berlusconi har sandsynligvis fremmanet noget nedarvet: Forestillingen om, at han

Draquila – l'Italia che trema (2010, 'Draquila – Italien der skælver', instr. Sabina Guzzanti).

tager hånd om situationen, har dulmet en masse menneskers politiske bekymringer. (Cit. in Frese 2009).

Lortets diktatur. I begyndelsen af 2010 sigtede anklagemyndigheden i Rom lederen af afdelingen for borgenes beskyttelse og 40 af hans medarbejdere og samarbejdspartnere for korruption. En del af den popularitet, Berlusconi havde vundet efter jordskælvet, blev sat over styr, da der i forbindelse med efterforskningen bl.a. blev offentliggjort en telefonaflytning, hvor to af afdelingens leverandører samme dag som jordskælvet lykønsker sig selv og hinanden med denne pludselige mulighed for at tjene mange penge.

Officielle beregninger fra Revisionsretten opgør de årlige omkostninger ved korruption til 60-70 milliarder euro. I *Draquila* forklarer og dokumenterer Guzzanti på provokatorisk, men pædagogisk vis, hvordan Berlusconi systematisk benytter lovens

mulighed for at lægge nødsituationer og begivenheder ud i entrepris til at fodre et enormt netværk af politiske klienter, som i sidste ende sikrer ham opbakning og stemmer. Det mest rystende ved filmen og situationen i Italien er imidlertid, at dette ikke synes at have afgørende indvirkning på den offentlige opinion. Det skyldes selvfølgelig ikke mindst, at film som Guzzantis ikke bliver vist af de store tv-kanaler eller i de store biografer. Det samme gælder mange andre kulturprodukter, som forvises til samfundets yderste periferi. F.eks. blev det i marts 2011, to år efter jordskælvet, afsløret, at et morgenprogram på Canale 5, som ejes af Berlusconis Mediaset, betaler folk for at udgive sig for jordskælvsramte og rose regeringens indsats. Men heller ikke afsløringer af denne art har stor indvirkning på den offentlige opinion.

Med Berlusconi er vi vidner til, at det offentlige mødested mellem viden og de-

mokrati undermineres, og dermed også muligheden for at fastholde relationen mellem viden og styreform som et afgørende offentligt anliggende. Således hævder Giorgio Agamben i sin radikale kritik af de vestlige demokratiers selvforståelse, at den offentlige sfære åbner et rum for en ensidig hyldest af lederskikkelsen snarere end for debat og kritik:

Berlusconi har som mediemand og statsmand lagt nogle præmisser for en dyb miskreditering ikke bare af vestlig viden men også af den demokratiske styreform. I et videre perspektiv står vi altså med et demokrati, der allerede viser stærke tegn på at være på vej ind i en postdemokratisk fase, hvori viden i stigende grad opløses på den ene side i teknokratiske løsningsmuligheder, og på den anden side i en uoverskuelighed af fordomme, rygter, halve sandheder, overtro, postulater, løfter og almindelig *small-talk*. (Sørensen 2008: 19).

Det ville derfor være forkert og naivt at tro, at når blot personen Berlusconi forsvinder, vil det truede italienske demokrati være reddet. Det ville være en illusion og forhindre os i at se fænomenet klart, for bag Berlusconi findes berlusconismen: "Jeg har tænkt to ting. For det første: Hvis jeg havde været 25 år, var jeg rejst. For når der sker sådan noget, er der ikke længere noget at gøre, så er det bedre at rejse," siger en ældre mand fra L'Aquila i *Draquila*:

Men så tænkte jeg: Det er en slags lortets diktatur, men det bruger ikke tortur. Hæren står ikke foran min hoveddør, de arresterer mig ikke, hvis jeg siger visse ting. De bagvasker mig, men de arresterer mig ikke, de torturerer mig ikke, de slår mig ikke. Måske var jeg også blevet, selv hvis jeg kun havde været 25 år, for det er lortets diktatur. På et vist tidspunkt har man ikke længere kræfter til at gøre modstand. Jeg har talt med en masse mennesker, der har levet under et diktatur. De fortalte, at man begynder at kunne se forfaldet hos hæderlige personer, når de år efter år bliver ved med at gentage: 'Nu falder det, det kan ikke vare ved.' Det er den store illusion: At det, der

er tomt og falsk, ikke kan vare ved. Det er ikke sandt. Det varer ved.

Noter

1. I april 2002, i forbindelse med et statsbesøg i Sofia, fremlagde Berlusconi det såkaldte bulgarske edikt, hvor han beskyldte journalisterne Enzo Biagi og Michele Santoro og satirikeren Daniele Luttazzi for "en kriminel brug af det offentlige tv". Efterfølgende tog Rai initiativ til at suspendere de tre medarbejdere. Som følge af en retskendelse har Michele Santoro siden genoptaget sit arbejde for Rai.
2. På organisationens indeks for 2010 er Italien placeret som nummer 49 af 178 lande. Blandt EU-landene placeres kun Rumænien, Bulgarien og Grækenland lavere.
3. I 2009 brugte DR2's chefredaktør Arne Notkin samme argumentation, da han valgte at aflyse en satirisk julekalender, dukkeserien *H.A.S.H.* om danske soldater i 'Problemistan'.
4. Den eneste landsdækkende tv-kanal, som Berlusconi ikke har direkte indflydelse på, er LA7, som har en gennemsnitlig seerandel på to-tre procent.
5. Da beslutningen blev truffet, var budgettet for byggerierne i forbindelse med det planlagte arrangement på øen La Maddalena allerede overskredet med 337 millioner euro.

Litteratur

- Agamben, Giorgio (2009). *Undtagelsestilstand*. Århus: Forlaget Philosophia.
- Bourdieu, Pierre (1998). *Om TV – og journalistikkens magt*. København: Tiderne Skifter.
- D'Arcais, Paolo Flores (2010). "Et funktionelt postmoderne modstykke til fascismen". In: *Le Monde diplomatique*, nr. 12, december 2010. Oslo.
- Eco, Umberto (1983): *Sette anni di desiderio*. Milano: Bompiani.
- Frese, Mads (2009). "Derfor foretrækker italienerne Berlusconi". In: *Dagbladet Information* 5/5-2009. København.
- Gomez, Peter & Travaglio, Marco (2004). *Regime*. Milano: Rizzoli.
- Jensen, Carsten (2010). *Ud. Opdagelsesrejser 1978-2010*. København: Gyldendal.
- Klemperer, Victor (2010). *LTI – Lingua Tertii Imperii*. København: Tekst og Tale.
- Oxman, Alice (2007). *Sotto Berlusconi. Diario di un'americana a Roma 2001-2006*. Rom: Editori Riuniti.
- Panarari, Massimiliano (2010). *L'egemonia sotto-culturale*. Torino: Einaudi.
- Sørensen, Gert (2008). *Berlusconi og den moderne fyrste*. København: Museum Tusculanum.